

ВРАЖІННЯ З ПОТЗДКИ НА РАДЯНСЬКУ УКРАЇНУ.

Розмова українського посла до польського союзу Х. Приступа з представником львівського "Діла".

(Продовження.)

Комісаріят Народної Освіти.

На чолі Комісаріату стоїть Шумський. Його заступником є Ряпо. Обидва вони великі культурники. Весь Комісаріят Освіти шкловито зукраїнований. Все урядування відбувається на українській мові. Все шкільництво побудоване на основах єдиної школи. Ділиться вона на три ступені. Перша ступінь обіймає початковий курс навчання, що триває сім літ. Другу ступінь, переважно чотирилітню, виповнюють т. зв. професійні школи, отже чисто фахові. Ця ступінь відзначає своїм характером освіту давним середнім школам. Четверта ступінь, теж переважно чотирилітня, обіймає курс вищої освіти. Тут належать усі інститути: народно-освітні (НО), медичні, сільсько-господарські, технічні, ветеринарські і інші. Всі ці інститути разом з'являють там "ВУЗАМИ" (скорочене російське "Висші учебні заведення"). Ціаком зукраїноване все шкільництво першої ступені. Більше як 50 проц. зукраїновано середнє шкільництво, а найменше Вузи. Споміж Вузів найбільше зукраїновані інститути народної освіти та інститути сільського господарства.

Отже університетів у нашому розумінні на Україні нема. При Вузах існують т. зв. робфаки (робітничі факультети), на яких підготовляються робітники до вступу на Вузи. Між студентами переважають дітсеяни, робітників і урядовців. Користуються вони стипендіями. Цього року місячна висота стипендії вносить 25 карбованців. Очевидно, що ця сума є мала, та все-ж вона дає змогу студентові жити. Від студентів вимагають у Вузах дуже багато. Тому-то багато їх кидать науку, не будучи в можливості відповісти всім бажаним науковим вимогам. Свого часу

проведена була основна чистка студентства. Причиною її було те, що по війні напхалося до Вузів дуже багато ненадійного елемента, переважно бувших офіцерів буржуазного походження та буржуазної ідеології.

Сільське вчителство.

Все майже свідоме національно, сільське вчителство було довший час упереджене до радянської влади. З його рядів рекрутувалося найбільше повстанчих отаманів. Нині його настрої цілком змінилися і майже все воно стало по стороні радянської влади. Сільський учитель одержує цього року місячно платно у висоті від 32 до 40 карбованців. За ці гроші можна легко прожити, але тяжко вжитися. Минулого року було вчителю важко вжитися ізза недостатці підручників. Цього року сільська школа забезпечена вже підручниками вповні. При округах і районах існують гарні педагогічні бібліотеки, з яких вчителство може користатися. Методи навчання цілком нові. З ними знайомилося вчителство на численних курсах, влаштованих радянською владою. Звертається головну увагу на практичну сторону знання. В селі вчить вчитель крім своїх шкільних обов'язків мусить сповняти ще й деякі громадські обов'язки переважно культурно-освітнього характеру.

Церква і духовенство.

На Україні є аж три церкви: стара православна (тихонівська), автокефальна українська і жива церква. Між ними йде завзята боротьба. По багатьох селах буває так, що однієї церкви вживають і автокефалісти і тихонівці. Одна половина церкви належить до одних, а друга до інших. Бувають часто непримирні інциденти, особливо в боротьбі за опанування церков. Доходить до біоку. Влада до тих між-

церковних спорів не мішається. Кожна церква має свій статут і мусить бути зареєстрована у владі як всяка громадська установа. Посол Приступа каже, що по селах переважає стара православна церква. По містах сильно держиться автокефальна церква. Послови Приступа доводилося бути на богослужінні автокефальної церкви у Харкові. Правилася архиєрейська Служба Божа. Відправляв її харківський архієпископ з кількома священниками. Сама церква (собор) розмальована в українському стилі. Вся відправа відбувалася на чистій народній мові. Співав дуже гарний хор. Церква була битком набита переважно інтелігенцією. На селі церкви держаться старші. Молодь затрачує віру і до церкви не гориться. По містах на клобах і читальнях. Священники землі не мають. Але є села, які самі наділяють священників землею. По містах робітництво теж стоїть від церкви осторонь. Не те з його родинами, головні з жіноцтвом. Воно держиться церкви. Існують приватно духовні школи, де вчать кандидатів на священників, а в Москві існують навіть приватна Духовна Академія. Автокефалісти мають сильно поставлену духовну школу в Києві.

Комісаріят юстиції.

На чолі стоїть Скрипник, старий Українець. Суддею може бути кожний громадянин, якого на те становить виберуть. Так само може бути кожний прокуратором. Суддями і прокураторами є багато звичайних робітників. Юридичної освіти від них не вимагають. Нема там і окремих правничих інститутів. Комісаріят юстиції теж у цілості зукраїнований. Але є там і окремі суди для національних меншостей. Отже є суди жидівські, німецькі, польські, татарські, молдавські і російські.

Економічні та господарські установаи.

Всі вони переважно кооперативного характеру. Найбільші з них Українбанк, Центрсоюз, Сільський Господар, Вукопспілка (Всеукраїнська Кооперативна Спілка), Добробут, Укр-

нархарч, Церобкоп (Центральна Робітнича Кооператива), Серобкоп (селянсько-робітничо кооператива) і інші менше важні і менше поширені. Найбільші з тих установ як Українбанк, Центрсоюз та Сільський Господар мають величезні обороти та беруть в державі в аренду цілі фабрики і копальні. Мають вони свої великі крамниці, склади і іскі підприємства. Є між ними і такі,

З МІЖНАРОДНОГО РОБІТНИЧОГО РУХУ

ВІДЗВА ПРОФІНТЕРНА ДО ФРАНЦУЗЬКИХ РОБІТНИКІВ.

Виконавче Бюро Профінтерна звернулось до Унітарної Конфедерації Праці та до всіх робітників Франції, що брали участь у страйковій боротьбі проти війни в Мароко та Сирії. В відозві зазначається, що не зважаючи на шалену кампанію з боку буржуазної та соціал-угодовської преси, не зважаючи на організоване страйколомство, у Франції знайшлися сотні тисяч пролетарів, що виступили сміливо і твердо кинули в лице буржуазному фашистсько-реформістському більшовицькому гнівному протесту своє призерство.

Відозва закінчується такими словами:

"Французька секція Профінтерна, працюючи за принципами свого Інтернаціоналу, виконала свій обов'язок. Невже французька реформістська Конфедерація Праці, зриваючи страйки, орудувала за принципами свого Інтернаціоналу? Було-б дуже цікаво знати думку Амстердамського Інтернаціоналу відносно його французької секції у зв'язку з війною в Мароко та Сирії".

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ТЕКСТИЛЬЩИКІВ.

В присутності делегатів з Німеччини, Франції, Бельгії, Польщі, Мексики та С.Р.С.Р. відбулась в Москві міжнародна конференція революційних текстильщиків. Конференцію привітав від Профінтерна тов.

що займаються тільки одною справою, як наприклад: Дობробут займається тільки сиріями, переробляє їх, сортує і торгує. Укрнархарч удержує багато столових і реставрацій по всіх містах України, має свої молочні фарми, скотобійні (різні), пекарні і т. п. Кооператива поставлена там дуже сильно, та користується великими привілеями. (Кінець буде.)

Лозовський, що схарактеризував роллю текстильщиків в революційному русі Сходу та Заходу.

Конференція заслухала доклад тов. Лебедєва про діяльність міжнародного комітету пропаганди текстильщиків. Докладч зазначив, що секретаріат міжнародного комітету пропаганди перебуває в С. Р. С. Р.; в Німеччині містяться бюро міжнародного комітету, що встановило зв'язок з Чехословаччиною та Австрією. Так само бюро є у Франції для зв'язку з Англією та Італією. Найбільш інтенсивно працювало за останній рік французьке бюро, що командувало Жакоба до Італії для організації текстильщиків, які відколотися від реформістського союзу, в кількості 8,000 осіб з загальною числа 20,000.

В Чехословаччині обидва революційні союзи текстильщиків злилися в єдиний союз, що безперечно дасть позитивні наслідки. Для кращого переведення роботи по організації революційних текстильщиків, необхідно встановити тісний зв'язок з міжнародним комітетом пропаганди. Сповідоклад в цьому питанні зробив Жакоба (Франція). Він особливо детально освітив становище текстильного пролетаріату Італії та Бельгії. З коротким повідомленням про становище в Німеччині виступив тов. Ган-

Французька влада заборонила тиждень комуністичну газету "Емігрант", що видавалась у Франції польською мовою.

3 поля науки і техніки

НОВА ЕКСПЕДИЦІЯ АМУНДСЕНА ДО БІГУНА.

З Осло, столиці Норвегії, доносять, що голова товариства воздушної плавби дав таємний пресі інформації, про нові підготовки Амундсена до подорожі до північного бігуна. Американський багач Елсворт призначив на цілі тої експедиції 100,000 доларів, під тою умовою, що експедиція буде названа експедицією Амундсена-Елсворта. Далше він поставив також умову, що летіт відбудеться під норвежським прапором і що ніякий інший Американець не вільно в ньому участі. Ціа подорож буде коштувати півтора мільона норвежських корон.

З Осло відзидать 25 робітників на Шпіцберген, де вони мають вибудувати величезну сажу на воздушний корабель. Сподіються, що ще до приходу зими владеться вилити фундамент, а потім в чаї зими поставити скелет будівлі, яка буде покрита вітрильним полотном.

Всі ті Амундсеніві приготування викликають — зовсім зрозуміло — велике зацікавлення не тільки між його земляками, але взагалі між культурними мешканцями земної кулі.

ЧИ РОЗБЕРУТЬ КИТАЙСЬКИЙ МУР.

Ходять поговорок, що поступові Китайці хотять розібрати славний "Китайський мур", який перший китайський володар Іоангті сотками тисяч невільників будував через 40 літ. Той мур простояв понад 2,000 літ, і увійшов загально в приповідку. Та вже і Китайцям не хотілось окружувати себе "Китайським муром".

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БІБЛОТЕЧНИЙ З'їЗД.

Всеукраїнська Академія Наук в Києві одержала повідомлення про скликання в Києві в середніх числах листопада Всеукраїнського бібліотечного з'їзду.

В ПОЛЬСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКІЙ НЕВОЛІ.

ПРОТИ ГНІЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ В ПОЛЬЩІ.

Українські послы до польського союму і сенатори, будучи в Женеві на з'їзді національних меншостей, оголосили декларацию, в якій говорять: "Цього року, як і на протязі минулих років, польська влада вчинила численні трести та арешти в українських краях. Найбільше потерпіли від переслідування Волинь та Поділля. Досаджено у в'язницю понад 1,000 Українців, у тім числі чимало інтелігенції, вчителів, письменників, кооператорів. Обвинувачення за більшовизм у руках польського уряду не тільки засіб боротьби з українським населенням. 7,000,000 Українців, що живуть у теперішній Польщі, пригнічені у галузі культурній та релігійній і

позбавлені прав на самовизначення".

Послы звертаються з заклицями до громадської думки цілого світу допомогти українському населенню, бо їхні заходи і заклиці до польського уряду до цього часу були даремні.

НАСТУП НА РОБІТНИКІВ В ПОЛЬЩІ.

Лодзьські газети повідомляють, що найбільші об'єднані, промислові підприємства "Шайблера і Гормана" та 9 інших великих підприємств, об'єднаних у союзі текстильної промисловості, постановили закрити фабрики та звільнити всіх робітників, мотивуючи свою постанову браком коштів.

М. ІРЧАН 14)

В обороні робітничо-селянських героїв Мельничука і Шеремети

(Продовження.)

З наведених вище листів виходить ясно, що Мельничук і Шеремета були комуністами ще на Україні, а не, як каже пан Д. Д. Лецишин, "поробили їх в Канаді". Кобиб, наприклад, хотсь захотів розстріляний у Львові студентів Крупі і Луцкея робити після їхньої смерти тим, чим вони не були, то в перший планув-би в обличчя такої людини. Люди, які померли мученично, заранньо смертю за будь які ідеї, мимоволі в кожній чесної людини викликають глибоку пошану до них. І в сьогоднішньому культурному світі майже немає випадків, щоб по смерті чи то національних, чи то класових героїв, відібрано ім свідомі ті ідеї, за які вони вмерли. Відібрано і погано. Але ми, Українці, вічно нарікаємо, що з нами ніхто не хоче рахуватися та що ми культурні, а в дійсності не можемо навіть тягнути в самому хвості вселюдської культури. Бо недоросли, бо якесь гнида гангринна жере тіло, а ми хочемо, щоб молоде покоління було здорове. Не хочемо знати гігієни душі, серця і розуму. І не дивниці, що молоде покоління йде до чужих. Там воно виростає здорове, але — воно не признається більше до своїх батьків. Буде соромно і не буде зашо.

Класовий характер "дванадцятки".

Характер "дванадцятки", без сумніву чисто класовий, робітничо-селянський, а не націоналістичний. Для кожної здорово-думачої людини відомо, що коли хтось є комуністом, то тимсамим він не переставє вважати себе членом тої нації, яка зродила його. Коли Мельничук, Шеремета, Целко і 9 повстанців "дванадцятки" були комуністами, то рівночасно були Вони й Українцями. Ріжниця тільки в тому — що в них український народ, не трудовий елемент, робітники, селяне і трудова інтелігенція, працююча класа. Кожний ворог працюючих, кожний визискувач, до якої нації він не надежав-би, для Них був ворог. І це незвичайно ярко підкреслила провідниця "дванадцятки".

Перш усього псевдоніми Мельничука і Шеремети, про які згадується в акті обвинувачення, про які писала теж польська преса і під якими в перших днях виступу оперували Мельничук і Шеремета. Мельничук звав себе — "М о л о т" а Шеремета — "Ч е р в о н и й".

Хіба ті псевдоніми не говорять самі за себе? Далі — передсмертні листи Мельничука і Шеремети. Таких листів українські націоналісти, або як каже пан Д. Д. Лецишин — "жовто-блакитники", хоч-би хотіли, не могли написати. Ось п. Д. Д. Лецишин, в своїй статті, виміняє навіть слово "товариш", таке страшне воно йому. (Гл. "...зареміла сажь і тіло борця-героя впало лицем в низ, в калюжу крови побратима Степана...") Я вмісне буду підкреслювати в уривках з передсмертних листів розстріляних товаришів ті місця, які найбільше і недвозначно зазначають класовість їх авторів.

Ось лист передсмертний до товаришів: "Вам, товариші, ми, ідучи на смерть, посилаємо привіт. На великій дорозі життя не один з Вас міряв широкі шляхи з нами, лелая ті великі надії, що ми. Йдїть далше, наша смерть нехай Вам буде заохотою."

Хай живуть борці за волю народа! Хай живе революція!

Петро Шеремета. Степан Мельничук.

Лист Шеремети до рідних (уривок): "Я вмираю за праве діло, за Вас дорогі мої, за бідних моїх земляків — умираю... За що я вмер? чого я вмер? Вмер за те, що цілію життя мого було і змістом. Я вмер за Вас. Дорога, якою я ішов, була постелена мені Вами — за Вашу любов, за любов до бідного мого народу кладу голову... Не забувайте, за що я вмер, — пімста панам нехай жервіе у Вас. Будьте друзями бідного. Пан серця не має. Пан живе коштом слабого... Іду від Вас, але мій дух буде вітати серед Вас. Не плачте, я Вас прошу, не тужіть, так було треба, так хоче народ, так хоче Велика Революція, а я її вірний син!"

З листа С. Мельничука до рідних: "В боротьбі за визволення нашого бідно-

го, нещасного, віками гнобленого народу, я за годину віддам тому народові найдорожчий скарб, який лише може дати людина.

...Пам'ятайте, що я загинув не за свої особисті інтереси, не за те, що я побирався за своїм особистим шастям, я загинув в боротьбі за права того народу, котрий дав мені виховання... Я загинув, але йдеа, за котру я йшов — не згинє. Вона буде далше жити в мільонах сердець українського працюючого народу. Правда, вороги працюючого народу будуть відноситися і відноситися до нас, як до злочинців, але я переконаний, що український народ буде благословляти наші вчинки. Бажаю Вам дожити часу, коли замість сили оружия запанує сила правди, свободи і справедливості!"

Як бачимо, навіть перед обличчям смерті т.т. Мельничук і Шеремета не забувають підкреслювати класовий ріжниця. Скрізь є "бідний народ", "пімста панам", "будьте друзями бідного", "так хоче народ, так хоче Велика Революція, а я її вірний син!"

Чи в своїй статті про Мельничука і Шеремету, пан Д. Д. Лецишин вжив хоч-би одного подібного слова? Чи хоч в одному місці він згадав про бідний, працюючий народ? Чи націоналістична українська преса, не тільки в Канаді, але скрізь, хоч раз ярко поклала ріжницю між народом і працюючим-бідним народом? Чи хоч раз був в ній клич: "будьте друзями бідного"? Чи хоч раз прихильно згадувалось про Велику Революцію? Вкінці, як пояснює собі пан Д. Д. Лецишин слова Шеремети: "так хоче Велика Революція, а її вірний син"...? Яка може бути інша революція в нашому столітті, окрім Великої Революції європейського Сходу? Ніхто-ж не зве і не назве авантур Петлюри — Революцією, до того Великою. Це був провідник контр-революції. Значить — Шеремета мав на думці такі більшовицьку Велику Революцію і раз він так сказав, то яке хто має право і лице опрокидати це, коли значіння його очевидне?

До речі, характерне це ще й тим, що т. Шеремета, який дуже любив мою драму "Бунтар" і знав її чи не цілу напам'ять, одню речення в своєму передсмертному листі взяв дослівно з "Бунтаря": "Так хоче Революція, а я її вірний син!" (Слова комуніста Ярослава, стор. 31.)

В листі т. Мельничука це саме: "бідний народ", "український працюючий народ" та чисто комуністичне побажання: "бажаю Вам до-

1) Не за назір "переправитися в Чехословаччину на студії" М. І.

ВСЯЧИНА.

Поліціянти не ангели. — Польський письменник Жеромський написав книжку "Гішедвіосне", в якій змальовує туртури в'язнів польською поліцією. В противагу Жеромському польська поліція видала брошуру "Сальтомартає великого письменника", в якій зазначається, що поліція не складається з ангелів і що поліція у всіх краях без в'язнів, то чому-б цього не мала робити польська.

ЧИ СПОВІДАЛИСЬ ЗАСУДЖЕНІ І ЧИ СПІВАВ МЕЛЬНИЧУК "ИНТЕРНАЦІОНАЛ"?

Це теж один з поважних і безосновних закидів пана Д. Д. Лецишина, що Мельничук перед розстрілом не співав "Інтернаціонал", як це я написав в своїй драмі "Дванадцять" і про що писала в свій час українська та чужа преса. Вправді пан Д. Д. Лецишин зазначає, що він був очевидцем розстрілу Мельничука й Шеремети, бо сидів тоді в чортківській тюрмі, але коли він не знає про це, що Мельничук співав "Інтернаціонал", то я можу сімло сумніватися чи пан Лецишин був тим очевидцем.

В опісі "подробиць" розстрілу Мельничука і Шеремети він, хочаби заімпонувати своїм очевидством, описав ширину й довжину тюремної площі, описав розстріл Мельничука й Шеремети, промовчуючи, що Мельничук співав "Інтернаціонал" і забіг так далеко, що після його думки, по розстрілі Мельничука й Шеремети — Іх тіла жовіри вложили до дерев'яної скрині, яку, коли розійшлась публіка, "визначна служба забрала до трупарні і пізніше похоронено їх на холеричному швинтарі в Чорткові".

(Далі буде.)

Не забувайте про пресовий фонд одинокій українській робітничої газеті в Канаді — "Українських Робітничих Вістей"!